

SEMINÁŘE ČSE

DT: 331.56

klíčová slova: nezaměstnanost – transformace – komparativní studie

Dlouhodobá nezaměstnanost a vstup ČR do EU

Můžeme se poučit ze zkušeností Španělska a Švédska?

Pod tímto názvem se v polovině prosince 2001 uskutečnil již třiatřicátý seminář České společnosti ekonomické v řadě „Ekonomické teorie a česká ekonomika.“

Dlouhodobá nezaměstnanost je z důvodu potenciální osobní zkušenosti každého občana nebo jeho blízkých s ní tématem, které k sobě poutá zájem všeobecně. Zároveň je však tématem přitahujícím i pozornost makroekonomů, neboť jde o jev, který má negativní celospolečenské důsledky. Tato mnohostranná přitažlivost tématu byla umocněna cílem daného semináře, jímž bylo jednak sumarizovat pro českou ekonomickou obec ekonomické důsledky plynoucí z dlouhodobé nezaměstnanosti, jednak popsat zkušenosti dvou rozdílných zemí EU s tímto negativním fenoménem.

Na tomto místě je však vhodné připomenout, že ne všechny formy nezaměstnanosti musejí nutně znamenat negativní skutečnost (pro jedince i společnost jako celek) či být doprovázeny pesimismem. Dokladem je např. tzv. frikční nezaměstnanost, která je zjednodušeně charakterizována jako proces hledání nejvhodnějšího zaměstnavatele (potenciálním zaměstnancem) a nejvhodnějšího zaměstnance (potenciálním zaměstnavatelem).

Jak nezaměstnanost cyklická (závisející na vývoji a konkrétním stadiu hospodářského cyklu), tak nezaměstnanost strukturální (závisející na vývoji jednotlivých oblastí, tj. sektorů ekonomiky) může být krátkodobá i dlouhodobá. Právě dlouhodobá nezaměstnanost – ať jsou její důvody jakékoli – je nezanedbatelným národohospodářským (ovšem i individuálním) problémem. Proto státní orgány zcela převažující většiny tržních ekonomik zodpovědné za řešení tohoto problému neustále hledají různé nástroje či postupy, které by vedly k její eliminaci. Seminář ČSE přiblížil zkušenosti dvou těchto zemí – Španělska a Švédska – a porovnal je s českou realitou.

V úvodním vystoupení *Štěpán Jurajda* (CERGE-EI) specifikoval motivaci pro studium dané problematiky a vymezil základní pojmy, shrnul příčiny dlouhodobé nezaměstnanosti a nástroje politiky zaměstnanosti, představil základní empirické přístupy k analýze dlouhodobé nezaměstnanosti, stručně formuloval empirická zjištění ze zemí EU a doporučení o vhodnosti datových zdrojů pro ekonometrickou analýzu tohoto jevu v českých podmínkách. Posluchač zde získal koncentrovanou sumarizaci základních znalostí z tohoto segmentu „labour economics“ a orientace v ní.

Druhým řečníkem byl *Miroslav Příbyl* (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR); ve svém příspěvku navázal na úvodní koreferát zhodnocením fenoménu dlouhodobé nezaměstnanosti v českých podmínkách. Auditorium bylo seznámeno s konkrétním vývojem nezaměstnanosti, která trvá déle než 12 měsíců, v ČR od roku 1993, s průměrnou délkou evidence uchazečů o práci od druhého pololetí roku 1998 a s analýzou dalších specifík českého trhu práce.¹

Poslední dva příspěvky byly věnovány švédským a španělským zkušenostem s dlouhodobou nezaměstnaností a jejich implikacím pro ekonomiku tranzitivní.

Henrik Huitfeldt (University of Uppsala) poté představil avizované švédské zkušenosti s dlouhodobou nezaměstnaností. Švédsko jako jedna z mála vyspělých tržních ekonomik totiž dokázalo růst dlouhodobé nezaměstnanosti úspěšně eliminovat. Přednášející v této souvislosti uvedl, že největší zásluhu na tom mají opatření přijatá ex ante, tj. vyladěný systém aktivní politiky zaměstnanosti s relativně krátkou dobou pobírání podpory v nezaměstnanosti. Dále byl připomenut opačný fenomén, tj. skutečnost, že za jistých okolností může aktivní a široká politika zaměstnanosti stimuluovat opakovanou nezaměstnanost. Švédské zkušenosti nicméně ukazují, že precizně připravená aktivní politika zaměstnanosti měla a má prokazatelně pozitivní vliv na snižování dlouhodobé nezaměstnanosti.

Jan Švejnar (CERGE-EI a WDI při University of Michigan) byl závěrečným řečníkem semináře. Zajímavé a možná pro širokou ekonomickou obec příliš neznámé zkušenosti Španělska s dlouhodobou nezaměstnaností, včetně paralely k situaci na českém trhu práce, auditorium zaujaly. Jak bylo J. Švejnařem zdůrazněno, inspirující je zejména španělská zkušenost s politikou uplatňovanou v oblasti pracovních smluv: tato politika sleduje zvýšení pružnosti trhu práce, zejména zavedením pracovních smluv na dobu určitou v období před vstupem do EU. Dále byl představen výzkumný projekt, použité metody (hazardní modely) a jeho některá empirická zjištění o dlouhodobé nezaměstnanosti ve Španělsku. Z informací vyplynul poznatek, že zavedení pracovních poměrů na dobu určitou bylo spíše jednou z nutných (ne ovšem postačujících) podmínek pro přesun dlouhodobě nezaměstnaných zpět do kategorie zaměstnaných. V důsledku pracovních poměrů uzavíraných pouze na dobu určitou se totiž posílila flexibilita trhu práce (zaměstnavatelé nejsou nuceni ke kompenzacím zaměstnanců, kterým je ukončován pracovní poměr). Druhá část vystoupení byla věnována analýze rozdílů dlouhodobé nezaměstnanosti ve Švédsku a Španělsku. Zde Jan Švejnar upozornil na zjištění svého výzkumného týmu, že na tento rozdílný vývoj dlouhodobé nezaměstnanosti má významný vliv rozdíl ve využívání tzv. „přechodných zaměstnání“, tj. to, zda jsou tato zaměstnání primárně určena pro dlouhodobě nezaměstnané (Švédsko), nebo nikoliv (Španělsko). V poslední části vystoupení referující uváděl faktory, které podle jím vedeného výzkumu ovlivňují současnou i budoucí dlouhodobou nezaměstnanost v tranzitivních ekonomikách. Připomenul, že česká ekonomika je z hlediska posledního vývoje dlouhodobé nezaměstnanosti v obdobné situaci jako Španělsko před vstupem do EU – dlouhodobá nezaměstnanost v ČR, ale i v ostatních tranzitivních ekonomikách vykazuje rostoucí tendence.

Z vystoupení referujících i z diskuze vyplynulo, že dlouhodobá nezaměstnanost je tématem aktuálním a možná poněkud diskuzně zanedbávaným – což je v rozvíjejících se ekonomikách pro preference státních orgánů při řešení mnoha jevů či programů dlouhodobého charakteru charakteristické obecně. Jedno doporučení je však z celého semináře zřejmé. Podpora mobility pracovní síly a adresná aktivní politika zaměstnanosti jsou jedním ze základů boje proti dlouhodobé nezaměstnanosti. Pořadatelé semináře doufají, že seminář přispěl k lepšímu povědomí zúčastněných o některých důležitých souvislostech tohoto negativního jevu tržní ekonomiky – kterému možná mnozí z nás doposud nepřikládali, např. z důvodu absence osobní zkušenosti, příliš velkou váhu.

LUBOŠ KOMÁREK*

¹ Přestože nezaměstnanost v roce 2002 pravděpodobně poroste, finančních prostředků na boj proti ní bude zřejmě méně. Úřady práce loni dostaly na vytváření nových pracovních míst, rekválifikace a veřejně prospěšné práce 3,1 mld. Kč, letos státní rozpočet počítá pouze s částkou 2,5 mld. Kč. (zdroj: MFD, 26. února 2002)

* poradce člena Bankovní rady České národní banky, přednášející na Vysoké škole ekonomické v Praze a výkonný tajemník a člen představenstva České společnosti ekonomické (lubos.komarek@cnb.cz) nebo (lubos_komarek@yahoo.com)

SUMMARY

JEL Classification: J64, P21, P52

Keywords: unemployment – transition – comparative studies

Long-Term Unemployment and the Entry of the CR into the EU

Lessons from the Spanish and Swedish Experiences

Luboš KOMÁREK – Czech National Bank, Prague; University of Economics, Prague;
(lubos.komarek@cnb.cz)

The article summarizes the main points discussed at the seminar on: „Long-Term Unemployment and the Entry of the CR into the EU: Lessons from the Spanish and Swedish Experiences“ held by the Czech Economic Association in December 2001. Seminar papers presented both theoretical and empirical analyses (experiences in the Czech Republic and two EU countries, Spain and Sweden) of long-term unemployment as an economic phenomena. An introductory speech by Štěpán Jurajda summarized the main points related to the topic. Three main speakers followed: Miroslav Příbyl, who presented the main trends in the development of long-term unemployment in the Czech Republic; Henrik Huitfeldt, who summarized the main Swedish experiences and the relatively successful Swedish policy of combating long-term unemployment; and Jan Švejnar, who compared the Spanish and Czech experiences regarding long-term unemployment.